

Göteborgs stad
goteborg@goteborg.se

2018-12-11
Dnr 400-2017:7324

Rektor
tomas.savinainen@educ.goteborg.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Burgårdens gymnasium 2 i
Göteborgs stad

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Burgårdens gymnasium 2 i Göteborgs kommun ingår i denna granskning. Vid skolan har hotell- och turismprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Burgårdens gymnasium 2 den 24-25 september 2018. Besöket genomfördes av utredarna Stina Linder och Johanna Salomonsson. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren i Samhällskunskap 1a1 vid hotell- och turismprogrammet och elever vid programmet samt lektionsobservation har genomförts.

Vid Burgårdens gymnasium 2, med Göteborg kommun som huvudman, finns sex nationella program med 15 inriktningar. Hotell- och turismprogrammet tillhör skolenhet Burgårdens gymnasium 2. Rektorn ansvarar för skolenheten där det går cirka 320 elever varav cirka 85 elever läser vid hotell- och turismprogrammet. Samhällskunskapsläraren som undervisar i Samhällskunskap 1a1 tillhör en annan skolenhet men undervisar på hotell- och turismprogrammet.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Burgårdens gymnasium 2 i Göteborgs kommun ger, inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1, eleverna i låg utsträckning en undervisning som utvecklar deras demokratiska förmågor.

Eleverna erhåller en undervisning där de i låg utsträckning presenteras för olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Eleverna erhåller en undervisning som i låg utsträckning klargör vårt samhälles demokratiska värderingar. Eleverna får i låg utsträckning en undervisning där de ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Eleverna erhåller heller inte en undervisning där det ges utrymme för kontroversiella frågor. Eleverna får vidare en undervisning som i låg utsträckning utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser och undervisningen bedrivs i låg utsträckning i demokratiska arbetsformer.

Avslutningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn i låg utsträckning skapar förutsättningar för demokratiuppdraget, samt i låg utsträckning samverkar med lärarna i skolans systematiska kvalitetsarbete för att ge alla elever möjlighet att utveckla demokratiska förmågor inom ramen för Samhällskunskap 1a1.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att eleverna, inom ramen för samhällskunskap 1a1, i högre utsträckning ges möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera elevernas förståelse för olika perspektiv.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att läraren i högre utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar, samt att läraren analyserar konsekvenserna av dessa tillsammans med eleverna.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att eleverna i högre utsträckning ges utrymme för diskussion om tänkbart kontroversiella frågor.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att läraren i högre utsträckning klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar i låg utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar syftande till att eleverna ska utveckla förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger också i

låg utsträckning utrymme för diskussion om tänkbart kontroversiella frågor i undervisningen. Vidare klargör läraren i låg utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar och bedriver i låg utsträckning en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer, observation och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren uppger i intervju att hen hittills inte genomfört eller planerat för övningar där eleverna ska få diskutera med varandra, även om det enligt läraren finns en ambition att få eleverna att självständigt diskutera. Läraren uppger vidare att det är svårt att få eleverna att bli aktiva i diskussioner. Eleverna uppger att det förekommer att det uppstår spontana diskussioner och att de anser att det är lärorikt att lyssna till övriga elevers åsikter. Både pojkar och flickor uppger dock i intervju att de inte getts möjlighet att diskutera eller argumentera med varandra under ordnade former och att de inte tror att läraren planerat för det. Av intervjuer med lärare och elever samt den observation som genomfördes i samband med Skolinspektionens besök, framgår att eleverna framförallt arbetar med individuella skrivuppgifter. Läraren uppger att eftersom hen anser att många elever har bristande förkunskaper, så behöver eleverna träna och utveckla sina förmågor genom skriftliga uppgifter i stället för muntliga övningar.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att läraren i låg utsträckning presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt analyserar konsekvenserna av dessa tillsammans med eleverna. Läraren uppger att hen anser att det är viktigt att eleverna erhåller vissa faktakunskaper då eleverna har bristande förkunskaper. Undervisningen behandlar just nu det politiska systemet. Av intervjuer med eleverna framgår att läraren har haft genomgångar och presenterat fakta om de olika politiska partierna samt att läraren visat på skillnaden mellan resultatet av skolvalet och riksdagsvalet. Pojkarna uppger att uppgifterna som läraren använder sig av i undervisningen består av faktafrågor, där det alltid finns ett rätt svar. Enligt pojkarna förekommer sällan frågeställningar som kräver svar som ska utvecklas.

Av intervjuer med läraren och eleverna framkommer att undervisningen sällan utformas så att det ges utrymme att diskutera kontroversiella frågor. Läraren uppger att det ännu inte getts utrymme för kontroversiella frågor men att klassen ska arbeta med medborgarskap, privatekonomi och skatter, frågor som läraren bedömer att eleverna kan uppleva som kontroversiella. Då kan det exempelvis uppstå spontana diskussioner kring inkomstskatterna och progressiva skatteskalor, uppger läraren. Av intervjuer med flickor och pojkar framgår dock att eleverna inte har diskuterat några tänkbart kontroversiella frågor hittills under kursens gång. Intervjuade pojkar uppger att de hoppas att det kommer tillfällen framöver i undervisningen då de får diskutera sådana frågor.

Det framgår av observation och intervjuer att läraren i låg utsträckning klargör samhällets demokratiska värderingar och bedriver en undervisning som stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren uppger i intervju att hen känner till att alla handlingar i undervisningen kan få konsekvenser för vad som förmedlas till eleverna, samt att det är viktigt att det är en god stämning i klassen. För att eleverna ska känna sig sedda anser läraren att det är viktigt att hen lär sig elevernas namn. Flickorna uppger att läraren vet vad de heter men att läraren i övrigt inte har tagit reda på något om dem. Eleverna upplever att de blir rättvist behandlade av läraren när det gäller fördelning av lärarens tid och hjälp.

Det framkommer dock av pojkarna att de anser att stämningen i klassen skulle kunna vara bättre. Denna bild bekräftas av flera flickor som uppger att de inte framför sina åsikter i klassen. Flickorna uppger vidare att även om inte alla framför sina åsikter så upplever de att läraren vill att alla ska säga vad de tycker. En av de intervjuade flickorna har en annan uppfattning och uppger att alla elever kan säga vad de tycker inför klassen. Under den observation som genomfördes i samband med Skolinspektionens besök är det återkommande stökigt och oroligt i klassen och flera elever ägnar sig åt annat än skolarbete. Detta sker ofta utan att läraren agerar och tar ställning.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att eleverna i ännu högre utsträckning ges möjlighet att öva sig i demokratiska beslutsprocesser. Det kan exempelvis handla om att praktiskt öva att bereda och argumentera för en fråga inför ett beslut, men även att öva sig i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper samt analysera konsekvenserna av dessa. Detta kan med fördel ske inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver se till att undervisningen i högre utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionen bedömer att eleverna i låg utsträckning ges möjlighet att utveckla sin praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser inom ramen för undervisningen av Samhällskunskap 1a1. Skolinspektionen bedömer också att undervisningen i låg utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer. Skolinspektionens bedömer att eleverna i låg utsträckning får öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut, eller övas i olika mötesformer, röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Läraren analyserar inte heller konsekvenserna av dessa tillsammans med eleverna.

Av intervju med läraren framgår att hen inte har planerat för att eleverna ska få argumentera för förslag till beslut eller öva sig i beslutsprocesser. Läraren uppger emellertid att eleverna i andra delar av utbildningen fått öva på att rösta, exempelvis i samband med skolvalet. Eleverna uppger att de tidigare under terminen röstade i skolvalet tillsammans med alla andra elever på skolan. Enligt eleverna så genomfördes inte skolvalet inom samhällskunskapskursen och läraren hade till exempel ingen genomgång eller övning avseende röstförfarandet. Eleverna uppger vidare att de varken har övats i demokratiska beslutsprocesser eller i olika mötesformer.

Av intervjuer framkommer att eleverna ges ett begränsat inflytande över hur undervisningen ska utformas och bedrivs. Flickorna uppger i intervju att de inte upplever att de ges möjlighet att påverka undervisningen men att de inte heller har försökt. Pojkarna uppger att läraren har frågat i fall de vill ha flera prov inom kursen eller inlämningsuppgifter och färre prov, men att läraren i övrigt inte gett eleverna något inflytande. Läraren berättar att hen planerar att ha en muntlig utvärdering med eleverna gällande arbetssätt en bit in i

kursen. Läraren uppger att hen då dels får en uppfattning huruvida undervisningen ligger i linje med målen för kursen, men även kan diskutera med eleverna om undervisningen eventuellt går att genomföras på ett annat sätt. Rektorn uppger att hen utifrån samtal med läraren gör bedömningen att läraren bjuder in eleverna att påverka undervisningen. Rektorn uppger dock att hen inte har gjort några lektionsbesök och därför inte vet i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet att vara med och påverka undervisningen. Rektorn uppger vidare att kursen är kort, vilket rektorn anser begränsar möjligheten för eleverna att påverka undervisningen.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor, samt för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden.

- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver tillsammans med lärarna i högre utsträckning inom ramen för skolans kvalitetsarbete, samverka för att skapa goda förutsättningar för alla elever att utveckla demokratiska förmågor. Detta särskilt genom att i högre utsträckning gemensamt planera genomförandet av samt följa upp och analysera demokratiuppdraget inom ramen för Samhällskunskap 1a1.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver skapa bättre förutsättningar för genomförandet av demokratiuppdraget i Samhällskunskap 1a1, genom att i högre utsträckning beakta faktorer som påverkar de aktuella elevernas lärande vid avsättandet av lämpliga resurser.
- Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 behöver i högre utsträckning se till att läraren utgår från den enskilda elevens behov, förkunskaper och förutsättningar vid planering och genomförande av undervisningen i Samhällskunskap 1a1. Detta särskilt genom att förmedla höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas bakgrund eller kön.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, tillika pojkars och flickors möjlighet att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen för Samhällskunskap 1a1. Rektorn planerar inte, följer inte upp och analyserar inte demokratiuppdraget tillsammans med läraren. Rektorn skapar även i låg utsträckning goda förutsättningar för demokratiuppdraget då rektorn i låg utsträckning avsätter lämpliga resurser för uppdraget. Vidare bedömer Skolinspektionen att läraren i låg utsträckning känner till och beaktar elevernas, tillika pojkars och flickors, tänkbara behov, vid såväl planeringen som genomförandet av undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer med rektor och lärare visar att rektorn och lärare i låg utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers möjlighet att utveckla demokratiska förmågor inom

undervisningen för Samhällskunskap 1a1. Vid intervjuer med rektorn och läraren framgår att läraren arbetar i ett ämneslag som tillhör en annan skolenhet och har därmed en annan rektor som sin chef. Läraren samverkar med andra lärare i samhällskunskap som inte heller tillhör den aktuella skolenheten. Rektorn vid Burgårdens gymnasium 2 uppger att det är en utmaning att hitta arenor där läraren kan ta del av skolenhetens pågående arbete. Rektorn uppger vidare att hen och läraren träffas ibland, samt att hen har viss insyn via den rektor som är lärarens chef, men att hen inte har någon direkt vetskap om lektionsinnehåll eller insyn i planeringen av undervisningen. Rektorn uppger bland annat att hen inte känner till huruvida läraren planerar undervisningen för att eleverna ska utveckla sin praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser. Läraren berättar att hen förra läsåret deltog i en kompetensutvecklingsdag som handlade om EU. Både rektorn och läraren uppger dock att det i övrigt inte har skett någon kompetensutveckling avseende demokratiuppdraget det senaste året. Läraren uppger i intervju att behovet av kompetensutveckling dock är stort.

Av intervjuer med den undervisande läraren och rektorn, samt av skriftligt underlag från skolan framgår att rektorn och lärarna i låg utsträckning följer upp och analyserar genomförandet av demokratiuppdraget. Det gäller såväl vilka resultat som nås kring elevernas förståelse för andras perspektiv, förståelse för vad det demokratiska förhållningssättet innebär och hur elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser utvecklats. Rektorn uppger att även om skolan som helhet arbetar med demokratiuppdraget så behöver kopplingen till samhällskunskapen utvecklas. Av intervju med rektorn framkommer att Burgårdens gymnasium 2 genom sitt systematiska kvalitetsarbete arbetar för att öka elevernas delaktighet, men att den undervisande läraren inte ingår i arbetslaget, samt att det snarare är ett övergripande arbete och inte något som ingår i kursen Samhällskunskap 1a1.

Det framgår av intervjuer med rektorn och den undervisande läraren att rektorn i låg utsträckning avsätter lämpliga resurser för demokratiuppdraget. Rektorn uppger i intervjun att hen inte avsatt några särskilda resurser för demokratiuppdraget inom ramen för Samhällskunskap 1a1. Läraren uppger att hen inte har fattat några beslut tillsammans med ansvarig rektor för att utveckla de aktuella elevernas demokratiska förmågor. Läraren uppger vidare att läraren tillsammans med föregående rektor bestämt att kursen ska genomföras över två terminer eftersom läraren anser att det blir enklare att nå fram till eleverna då lärare och elever har lärt känna varandra bättre. Rektor uppger att kursen ligger över två terminer eftersom eleverna har APL, samt att hen anser att det passar att eleverna får läsa kursen i årkurs två. Läraren uppger att det är svårt att hinna med alla moment som ingår i kursen och att det blir en stress när läraren bara hinner en del moment på ett övergripande sätt. Rektor uppger inte i övrigt att hen har fattat några strategiska beslut för uppföljning och utvärdering av demokratiuppdraget i kursen Samhällskunskap 1a1.

Det framgår av intervjuer att läraren i låg utsträckning beaktar de aktuella elevernas förutsättningar vid planeringen och genomförandet av undervisningen. Läraren uppger att hen fått viss information av specialpedagogen och att det framgått att det finns flera elever med särskilda behov i klassen. Rektorn uppger vidare att elevhälsan tillsammans med undervisande lärare även brukar se över elevernas eventuella behov och förutsättningar på individ- och gruppnivå. Rektorn uppger dock att detta ännu inte gjorts denna termin då elevhälsan är utbytt, men att ett möte där elevernas eventuella behov och förutsättningar på

individ- och gruppnivå ses över, är planerat att hållas snart. Läraren uppger att hen inte tar hänsyn till faktorer som exempelvis kön och socioekonomi, varken i planering eller genomförande av undervisningen. Läraren uppger att det är många elever som har bristande förkunskaper och förutsättningar. Genom att använda enklare frågor till samtliga elever i undervisningen så uppger läraren att hen anpassar sig till elevernas förutsättningar. Enligt läraren får eleverna enklare uppgifter som alla kan klara av, och anser därmed att hen ställer höga förväntningar på alla elever. Flickorna uppger vid intervju att de anser att läraren inte har höga förväntningar på dem. Såväl pojkar som flickor uppger att läraren inte har frågat något om deras förkunskaper, exempelvis hur de lär sig bäst. Både pojkar och flickor uppger att de inte anser att läraren gör skillnad på pojkar och flickor. Samtidigt är det endast en flicka som i intervjun uppger att alla elever uttrycker sina åsikter inom undervisningen. Rektorn uppger att hen inte har någon insyn i huruvida läraren beaktar elevernas bakgrund och tänkbara behov då hen planerar undervisningen. Rektorn uppger att hen inte är delaktig i planeringsarbetet utan lägger mer fokus på skolenheten i stort och de lärare som rektorn har personalansvar över.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 3 juni 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 3177, 903 04 Umeå. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:7324) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg

Enhetschef

Johanna Salomonsson

Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.